

PAVLONIYA-MO'JIZAVIY DARAXT

Axmadiyev N.M.

Falsafa kafedrasi katta o'qituvchisi, f.f.b.f.d (PhD)

Farg'ona davlat universiteti

Dilfuza Tursunova Salimjon qizi

kimyo yo'nalish magistranti Farg'ona Davlat Universiteti

Annotatsiya

Bugungi kunda pavloniya daraxti faqatgina manzarali daraxt bo'libgina qolmay, uning ko'plab xususiyatlari mavjud. Hozirda uning qismlaridan tibbiyot, texnika, sanoat va boshqa ko'plab tarmoqlarda foydalanish zarurati tobora ortib bormoqda.

Kalit so'zlar: Pavloniya, gul, barg, ekstrakt, pigment, daraxt

ПАВЛОНИЯ-ЧУДЕСНОЕ ДЕРЕВО

Ахмадиев Н.М.

Кафедра философии Ферганского государственного университета

старший преподаватель, ф.ф.б.ф.д (PhD)

Магистран Ферганского государственного университета по специальности химия

Турсунова Дильфуза Салимжоновна

Аннотация

Сегодня дерево павлония-это не только декоративное дерево, но и имеет множество особенностей. В настоящее время возрастает необходимость использования его частей в медицине, технике, промышленности и многих других отраслях промышленности.

Ключевые слова. Павлония, цветок, лист, экстракт, пигмент, дерево

PAULONIA-WONDERFUL TREE

Akhmadiyev N.M.

Department of Philosophy, Fergana State University

Senior Lecturer, f.f.b.f.d (PhD)

Tursunova Dilfuza Salimjonovna

Master student of Fergana State University with a degree in Chemistry

Abstract

Today, the paulownia tree is not only an ornamental tree, but it has many properties. Currently, the need to use its parts in medicine, technology, industry and many other sectors is increasing.

Keywords. Pavlonia, flower, leaf, extract, pigment, tree

KIRISH

«Tez o'suvchi va sanoatbop pavlovniya qurish chora-tadbirlari Respublikada daraxtzor» Hukumat xodimlari (520-son, 27.08.2020 y.) olindi. Bu uchun "Huquqiy axborot" kanali xabar berdi.

Qaror joyiga, suv tanqis, yer osti suvlari 30 metrdan pastdalashgan suvni boshqarish maydonlarida hamda o'rmon jamg'armalarining 2020-2024 yillardagi sinovalarida 2020-2024 yillarda pavlovniya planirovkalari tashkil etiladi. Qarorga qarab, belgilangan yillarda respublika ishlab chiqarish pavlovniya planirovkalarini tashkil qilish yordami uchun 4000 gektar boshqaruv erlarda 2 million 990 ming dona hamda 1000 gektar o'rmon fondi yerlarida 747 ming 500 dona pavlovniya daraxti ko'chatlarini etishtirish nazarida tutilgan. Qoraqalpog'iston Respublikasi Vazirlar Kengashi, viloyatlar hokimliklari talabgorlarga pavlovn etishtirish uchun er uchastkalari qurilishi asosida ajratiladi. Pavlovniya planirovkalari qurish uchun har bir loyihaga 100 gektardan kam bo'lmagan yer maydoni ajratiladi.

Asosiy qism

Pavloniya — (lot. Paulównia) yoxud Odam ato daraxti, — Pavloniyadoshlar (Paulowniaceae) oilasiga mansub, daraxt^[1]. Pavlovniya — bargi to'kiladigan, baland bo'yli daraxt. Bargi yirik, taxminan 70 sm. Guli tojsimon, nim pushti, och siyohrang bo'ladi. Tanasining diametri 1 metrgacha yetadi. Urug'i paxta chanog'iga o'xshash, qobiq bilan qoplangan bo'ladi.

Pavlovniya haqida mil. avv. 2600-yillardagi manbaalarda ayrim ma'lumotlar uchraydi. Uning vatani Yaponiya va u yapon tilida „hayot“ degan ma'noni anglatuvchi Kiri nomi bilan tanilgan. Kiri har doim muqaddas daraxt va omad ramzi hisoblangan. Yaponiyaliklar uyining yonida pavlovniya ekib, uning shoxlariga baxt qushi — „feniks“ (Humo qushi) qo'nadi va bu oilamizga baxt keltiradi, deb ishonishgan.

1823-yilda nemis tabiatshunosi Filip Frans fon Zibold Yaponiyaga tashrifi chog'ida vataniga Kiri daraxtining urug'larini olib keladi. Bu yangi o'simlikni Gollandiyaning sevimli qirolichasi sharafiga uning nomi bilan atamoqchi bo'ladi. Ammo „Anna“ deb ataluvchi o'simlik mavjudligi bois, uning sharifiga, ya'ni otasi Pavel I ning nomiga atab „Pavlovniya“ deya nomlaydi^[2].

Pavlovniya o'sayotgan muhitiga qarab, har-xil balandlikda qad rostlaydi, maksimal 30 metrgacha yetishi mumkin^[3]. Pavlovniya O'zbekistonning quruq va issiq iqlimiga ham tezda moslashadi. U hatto tarkibida 2% gacha ohak bo'lgan quruq tuproqlarda ham o'sadi. 5 yil ichida ushbu daraxt kutilgan balandlikka erishishi mumkin^[4].

Pavlovniya juda tez fursatlarda qayta tiklanish xususiyatiga ega. Ildizining umr ko'rish muddati 70-100-yilni tashkil qilib, sakkiz yil davomida 4 va hatto 8-9 marotaba kesilganda ham qayta unib chiqish imkoniyatiga ega. Yog'ochi esa qimmatbaho xomashyo sifatida turli sohalarida keng qo'llaniladi^[5].

Pavlovniyaning xushbo'y gullaridan parfyumeriya sanoatida, kosmetika sohalarida ham foydalaniladi. Pavlovniyaning gektaridan 800 kg.gacha yoki undan ham ko'proq asal olish mumkinligi isbotlangan. Bahorning ilk kunlaridan mayga qadar qiyg'os ochilgan gullaridan bitta asalarilar oilasi 10-15 kg.gacha asal yig'ib oladi. Ushbu asalning sifati ham oliy navli bo'lib, tibbiyotda juda ko'plab kasalliklarni davolashda yordam beradi. Yog'ochi o'tga chidamli (400 °C gacha bardosh beradi), zararkunandalarga qarshi tura oladi. Pavlovniyaning namga bardoshlilik ham yuqori. Undan tayyorlangan yog'och eshik-romlar mana shu xususiyati bilan yog'ingarchilik mavsumida shishib qolmaydi va chirimaydi^[6].

Taxminan 2009-2010 yillarda Bolgariyadagi Plovdiv universitetida faxriy doktor sifatida ma'ruza o'qigan o'zbekistonlik olim, biologiya fanlari doktori, professor Alisher To'rayev o'sha yerda ko'rgani „pavlovniya“ nomli g'aroyib daraxtga qiziqib qoladi. Bolgarlarning pavlovniya daraxtidan olinadigan pilet yoqilg'isidan muqobil energiya manbai sifatida foydalanishi olimning ko'proq diqqatini tortdi. Aksariyat davlatlarda gaz muammosi mavjud bo'lgan o'sha kezlari professor To'rayev Pavlovniya daraxtini yurtimizga olib kelib, birinchilardan bo'lib mahalliy sharoitda o'stirishni yo'lga qo'ydi^[7]. Vazirlar Mahkamasining 2020-yil 27-avgustdagi „Respublikada tez o'suvchi va sanoatbop pavlovniya daraxti plantatsiyalarini barpo qilish chora-tadbirlari to'g'risida“gi qarori asosida mamlakatimiz tuproq-iqlim sharoitidan kelib chiqib, suv tanqis, yer osti suvlari 30 metrdan pastda joylashgan foydalanilmayotgan zaxira maydonlar hamda o'rmon fondining suv tanqis yoki tuprog'i sho'r bo'lgan yerlarida pavlovniya plantatsiyalarini tashkil etilib, ko'kalamzorlashtirish yo'lga qo'yilgan^[8]. Uning quyidagicha turlari mavjud.

- Paulownia catalpifoliya — Katalpa pavlovniyasi yoki Yoydoq pavlovniya
- Paulownia elongata — Uzunchoq pavlovniya
- Paulownia fargesii — Farges pavlovniyasi
- Paulownia fortune HEMSLE — Fartuney pavlovniyasi
- Paulownia kawakamii — Kavakami pavlovniyasi
- Paulownia tomentosa STEUD — Tolali pavlovniya
- Paulownia Shang Tong — Shang Tong pavlovniyasi^[9]

O'zbekiston sharoitida Pavlovniya nihollaridan ko'paytiriladi. Professor Alisher To'raev pavlovniya nihol va ko'chatini in-vitro usulida tayyorlaydigan Markaziy Osiyoda yagona, „De Nova Agro“ laboratoriyasini tashkil qildi. Laboratoriyada pavlovniya daraxti xaridorlarga ularning talabiga qarab nihol yoki ko'chat shaklida yetkaziladi.

Ularning asosiy qismi Qozog'iston, Qirg'iziston, Indoneziya, Ukraina, Rossiya kabi xorij davlatlarga eksport qilinadi.

Yangi ekilgan nihollar haftada bir marta sugʻoriladi. Birdaniga 1 chelak suv nihol atrifida hosil qilingan doiraga quyiladi. 3 yoshdan keyin ildizi mustahkamlangani bois, sugʻorish talab etilmaydi. Faqat uzoq muddat qurgʻoqchilik kuzatilsa, vaqti-vaqti bilan sugʻoriladi.

Koʻchatlar mavsum davomida 1 yoki 2 marta oziqlantiriladi. Buning uchun organik moddalar (kompost, mol goʻngi, gumus yoki qush goʻngi) va mineral oʻgʻitlar birgalikda ishlatiladi. Oziqlantiruvchi eritma sugʻorish paytida, suvga qoʻshib, quyiladi^[10].

Hozirgi kunda pavlovniya daraxti O'zbekistonning barcha viloyatlarida ekib, o'stirilmoqda. Farg'ona, Samarqand, Toshkent, Sirdaryo, Jizzax viloyatlari pavlovniyani ko'paytirish uchun eng optimal hududlar hisoblansa, Qashqadaryo, Surxondaryo, Navoiyning issiq iqlim sharoiti o'simlikni o'stirishda biroz qiyinchiliklarni yuzaga keltiradi. Professor To'raev ushbu viloyatlarda yozda har 2-3 kunda pavlovniya daraxti barglariga suvli yomg'ir sepib turishni tavsiya etadi.

Pavloniyaning mo'jizaviy xususiyatlaridan yana biri uning quyidagi jihatlarida ham namoyon bo'ladi. Misol uchun, barglari azotga boy, o'simliklarning to'g'ri o'sishi uchun zarur bo'lgan makroelementlardan biri, shuning uchun vaqti kelganda ular tabiiy o'g'it sifatida ishlatilishi mumkin. Yana nima, juda yaxshi soya beradi, shuning uchun uni soyaning daraxti sifatida yilning eng issiq kunlarida himoya qilish uchun ishlatish mumkin. Uning ildizlari tuproq eroziyasini oldini oladi.

Bundan tashqari, Paulownia tomentosa-ning bir qator qismlarining ekstrakti bioaktiv xususiyatga ega, masalan, gul ekstrakti saratonga qarshi tarkibiy qismlarni o'z ichiga oladi, ekstrakti har qanday qismda anti-gelmint faolligi, meva va gullarning ekstrakti mavjud antibakterial ta'sirga ega, gullar ekstrakti antioksidantga ega. Paulownia tomentosa barglari ekstrakti soch o'sishiga ta'siri juda yuqori.

Paulownia fortunei, shuningdek, Paulowniaceae oilasiga tegishli bo'lib, uning gullari tibbiyotda davolash uchun ishlatiladi. Paulownia fortunei bargi, terisi, ildizi va mevalari infeksiyalar, yallig'lanish va jarohatlar, antitumor kremlarida foydalaniladi. Ma'lumki, uning po'stlog'i ortopedik kasalliklarni, gemorroylarni davolash, shuningdek ularni yo'q qilish uchun ishlatiladi. Shuningdek ular oyoqlarning yoqimsiz hidi va bakteriyalarni yo'qotishga ta'sir qiladi va pigment dog'lar, melanin dog'lari, yosh dog'lari, quyosh dog'lari, keksa lentigo, frekllar, oddiy lentigo, pigmentli quyosh keratozi, seboreik keratoz,

melanoz, akne dog'lari, qabul qiluvchidan keyingi giperpigmentatsiya, lentiginoz, efelidlarni cheklovchi omil bo'lib xizmat qiladi. Ovqat hazm qilish trakti buzilgan hayvonlarda uning barglaridan ishlatish juda muhimdir.

Xulosa

Ushbu maqolada pavloniya daraxti, uning turlari, xususiyatlari haqida qisqacha ma'lumotlar keltirib o'tildi. Bundan tashqari pavloniya daraxtini yetishtirish, uning turli sohalarda ishlatilish darajasi, usullari yoritilgan. Maqola foydalanuvchiga manzur bo'ladi degan umiddaman.

Foydalanilgan adabiyotlar

1. <https://uz.wikipedia.org/wiki/Pavlovniya>
2. КАУР Симарна (US), ЛОЙ Чонг Дзин (SG), МАХМУД Кхалид (US).. 129090, Москва, ул. Б. Спасская, 25, строение 3, ООО "Юридическая фирма Городисский и Партнеры
3. Юрий Анатольевич Троцкий, Мария Николаевна Романова, Юлия Сергеевна Шимова., Анна Сергеевна Косицына Сибирский государственный университет науки и технологий им. ака-демика М. Ф. Решетнева, Красноярск, Россия.
4. Н.М. Ахмадиев Семейное чтение – ведущий фактор содействия нравственному воспитанию молодежи. Научные исследования в Кыргызской Республике. 2019 год.
5. Ahmadiev Nuriddin M. Family reading -a leading factor in the promotion of youth moral education. 2019.
6. Н Ахмадиев Факторы повышения уровня духовной и социальной активности молодежи. Научно-технический журнал Наманганского инженерно. 2019 год.
7. Н.М. Ахмадиев Исламское духовное процветание молодежи в религиозном образовании. Научный вестник Наманганского государственного университета. 2019 год.
8. Н Ахмадиев Роль идеологического воспитания молодежи в предупреждении духовных угроз. Academicia: Международный междисциплинарный исследовательский журнал 11 (1), 843–851. 2021 год.
9. Н.М. Ахмадиев ДУХОВНО-НРАВСТВЕННОЕ ВОСПИТАНИЕ МОЛОДЕЖИ – ФАКТОР БОЛЬШИХ ПЕРСПЕКТИВ. ПЕДАГОГИКА. ПРОБЛЕМЫ, ПЕРСПЕКТИВЫ, ИННОВАЦИИ, 3-6. 2020г.
10. Н Ахмадиев РОЛЬ СЕМЕЙНОЙ СРЕДЫ И ПОЖИЛОГО ПОКОЛЕНИЯ В ПОВЫШЕНИИ НРАВСТВЕННОЙ КУЛЬТУРЫ МОЛОДЕЖИ. Интернаука, 9-10. 2020г.
11. А.Н. Мухутдинович Интеллектуальная культура в повышении инновационной активности молодежи – важный критерий. Американский журнал социальных и гуманитарных исследований 3 (7), 134–136. 2022г.
12. А.Н. Мухутдинович В вопросах духовно-нравственного воспитания детей в семье отчуждение молодежи от старшего поколения. Центральноазиатский журнал литературы, философии и культуры 3 (7), 24-26. 2022г.
13. Н.М. Ахмадиев ФАКТОРЫ ЗДОРОВЬЯ ДУХОВНО-НРАВСТВЕННОГО МИРА ПОДРОСТКОВ. Восточный журнал социальных наук 2 (06), 51-59. 2022г.
14. Ахмадиев Нуриддин Мухитдинович. ФАКТОРЫ ПОВЫШЕНИЯ УРОВНЯ ДУХОВНОЙ И СОЦИАЛЬНОЙ АКТИВНОСТИ МОЛОДЕЖИ. НамДУ илмий ахборотномаси - Научный вестник НамГУ 2019 йил 1-сон